

PROŠLOST

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 60
Godina XXX
Novembar, 2025.
[str. 59-80]

© Monos 2025

Rad Gradskog poglavarstva Tešanj kroz zapisnike sjednica Općinskog vijeća (1918-1923)

Mina Kujović

Prilog se odnosi na veoma značajan petogodišnji period historije grada Tešnja (1918-1923), period kada je Bosna i Hercegovina izašla iz Velikog svjetskog rata i okvira jedne evropske carevine, te ušla u sastav novoformirane balkanske države, Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Ovo je period bremenit različitim političkim (smjena državne vlasti), privrednim (obnova četverogodišnjim ratom uništene privrede) i društvenim (promjene u lokalnoj upravi i privikavanje na nove odnose) dešavanjima. Sve društveno-ekonomske promjene koje su se dešavale u Bosni i Hercegovini u manjoj mjeri su imale odraza i u gradu Tešnju. U prilogu nisu analizirane historijske prilike i dešavanja u Tešnju u ovom prelaznom periodu bosanskohercegovačke historije nego je samo dat, na temelju izvoda sa sjedničkih zapisnika Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva Tešanj, pregled tema o kojima su gradski vijećnici raspravljali i odlučivali na sjednicama, održanim u periodu od 1919. do 1923. godine, uz neophodne napomene.

Ključne riječi: Tešanj, Gradsko poglavarstvo Tešanj, zapisnici općinskog vijeća

UVOD

Petogodišnji period nakon završetka Prvog svjetskog rata u Bosni i Hercegovini je imao buran i dinamičan tok kako na političkom i društvenom planu, tako i na privrednom polju. Bosna i Hercegovina je kraj Prvog

svjetskog rata dočekala opet u sastavu tuđe države, Kraljevstva SHS. U periodu od 1918. do 1923. godine u Bosni i Hercegovini su se smijenile tri vlade: Narodna vlada Narodnog vijeća SHS za Bosnu i Hercegovinu, od 30. novembra 1918. do 31. januara 1919., Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu od 1. februara 1919. do 14. jula 1921. i Pokrajinska uprava za Bosnu i Hercegovinu od 21. jula 1921. do 31. decembra 1923. godine.

U ovom periodu Bosna i Hercegovina, iako se nalazi u okviru druge države, Kraljevstva SHS, djeluje kao relativno cjelovita administrativno-politička jedinica, sa narodnom, zemaljskom odnosno pokrajinskom vladom, ali vladom čije se nadležnosti odnose na cjelokupan bosanskohercegovački teritorij.

U prvih pet godina nakon Prvog svjetskog rata Bosna i Hercegovina je djelovala kao jedinstvena administrativna cjelina. To je omogućilo da se procesi društveno-ekonomskog i političkog razvoja mogu pratiti u svojoj povezanosti i logičnoj vezi na čitavom njenom teritoriju za koju je bila nadležna Vlada u Sarajevu. U zemlji se još zadržala podjela na okružne oblasti, kotare, gradske i seoske općine kao najniže instance

lokalne uprave. Sve značajnije odluke lokalne uprave su trebale da potvrde više instance upravne vlasti kojima su dostavljani prepisi zapisnika sa sjednica tih organa. Zahvaljujući činjenici da su u arhivskim fondovima, nastalim djelovanjem najviših organa vlasti u Bosni i Hercegovini, koja je u ovom periodu bila centralizirana, djelimično sačuvani, možemo donekle sagledati i historijske procese u malim lokalnim sredinama, među koje spada i Tešanj.

Posljednje dvije godine Prvog svjetskog rata i godine neposredno iza rata u Bosni i Hercegovini ostale su upamćene po velikoj nestašici hrane. Glad je bila prisutna u skoro svim krajevima, kako u gradovima tako i po selima.¹ Primarna briga vlasti je bila da preko lokalnih organa uprave omogući racionalnu raspodjelu životnih namirnica putem aprovizacije. Lokalne uprave (kotarski, gradski i seoski odbori) su bile zadužene da nabave hranu i da je "pravedno" raspodijele stanovništvu te na taj način da sprječavaju špekulacije hranom kojih je bilo, kao uostalom, u svakom ratu i poratnom periodu.

Prve poratne godine su bile, osim masovne gladi, bremenite razli-

1 Iako u Bosni i Hercegovini nije bilo velikih ratnih okršaja, civilno stanovništvo je bilo izloženo stalnim rekvizicijama hrane i stoke za vuču za potrebe vojske. Vojno sposobni muški dio stanovništva je bio mobiliziran u jedinice austrougarske vojske gdje su po dalekim ratištima izginuli ili su se ranjeni vratili kućama. U mnogim dijelovima zemlje, naročito u Hercegovini i Bosanskoj Krajini, stanovništvo je umiralo zbog nestašice hrane. I u Tešnju je bila teška situacija pa je na sjednici Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva Tešanj održanoj 23. februara 1922. godine zaključeno da se u Beograd pošalju dva člana Općinskog vijeća da traže pomoć za gradsku sirotinju.

čitim neredima i nemirima pa su stanovnici gradova u skladu sa direktivama Glavnog odbora Narodne vlade Narodnog vijeća SHS za Bosnu i Hercegovinu, već u novembru 1918. godine formirali narodne garde koje su trebale da spriječe nemire i zavedu red na području svog djelovanja.² Narodne garde su raspuštene krajem decembra 1918. godine, a njihove zadatke su preuzeli gradski redari čije je izdržavanje bilo u nadležnosti uprava gradskih općina.³ Glavni zadaci općinskih redara su bili zaštita stanovnika i obezbjeđivanje reda i mira na području njihovog djelovanja.

Iz podataka koji su sadržani u dostupnim prijepisima zapisnika sa sjednica Općinskog vijeća Poglavarstva grada Tešanj, arhiviranim u arhivskim fondovima: Narodna vlada Narodnog vijeća SHS za Bosnu i Hercegovinu, Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu i

Pokrajinska uprava za Bosnu i Hercegovinu, možemo sagledati čime se bavila gradska uprava u Tešnju u ovom prelaznom poratnom periodu te kako su rješavani problemi koji su i ovdje, kao i u cijeloj zemlji, bili brojni.

OPĆINSKO VIJEĆE GRADSKOG POGLAVARSTVA TEŠANJ

Grad Tešanj u kotaru Tešanj je u periodu austrougarske uprave i prvim poratnim godinama administrativno pripadao Okružnoj oblasti Banja Luka. Prema podacima iz *Bosanskog glasnika* za 1918. godinu bila je to uređena gradska općina sa 3076 stanovnika.⁴ Grad je bio sjedište kotarskog ureda i kotarske oružničke postaje. Imao je telefonsku i brzojavnu centralu. U gradu su se nalazile: jedna osnovna škola, mekteb-iptidaija, muslimanska djevojačka škola, 8 džamija, srpsko-pravoslavna crkva i rimo-katolička

2 U Tešnju je 13. novembra 1918. formirano Narodno vijeće i Narodna garda; isti dan je konstituiran Odbor Narodnog vijeća u koji su ušli: Smail-beg Ferizbegović (predsjednik), Savo Ilić, Smail-aga Galijašević (potpredsjednici), Milovan Tanasić, Samibeg Ajanović, Simo Vujović, Alibeg Kapetanović, Risto Blagojević, Guido Fichtner, Suljaga Eminović, Vaso Jerković, Hasan Smailbegović, Tomo Stefanović, Ibrahim Turalić, Karl Tromer Hamdaga Šehagić, Hamzalija Ajanović, Avdo Brka, Jakov Albahari, Dimšo Pavlović, Sulejman Užičanin, Derviš Mulalić, fra Ilija Dominović, Mihailo Nišević (Arhiv Bosne i Hercegovine (ABH), Glavni odbor Narodnog vijeća SHS za Bosnu i Hercegovinu br.156/1918)

3 Kotarski odbor Narodnog vijeća u Tešnju je održao svoju posljednju sjednicu 28. decembra i ujedno raspustio gardu (ABH, Narodna vlada Narodnog vijeća, prez. broj 66/1919)

4 U *Bosanskom glasniku* je navedeno da varoš Tešanj leži usred brežuljkastog kraja, obraslog sa dvije trećine bukvom, hrastovom i šumom crnogoricom.; mnogo se gaje konji i rogata marva. Znatna je trgovina šljivom i žitom. Mnogo se proizvodi: mlinsko kamenje, drveno posuđe, tabačka roba i čilimi. Lijepi su izleti u Kiseljaku (udaljenom 5,5 km), Pribiniću, Tesliću i preko Borovije planine (...) ima hotel "Angelus" sa pet soba i privredne ustanove: Prva muslimanska kreditna udruga i Narodna banka. Glavne trgovačke tvrtke su bile: Ade-maga Mešić, Braća Širbegović, Hasan i Alija Turalić, Pero i Nikifor Dučić, Braća Galijašević, Iso Mešić, Risto Tešić, Ibrahim-aga Srkalović, Smail-aga Ferizbegović, H. Hamza Mešić, Abdulah-Dževdet Mešić. (*Bosanski glasnik* za 1918. str. 200)

crkva, čitaonica, činovnička kasina, pododbor "Napretka".⁵

Općinska vijeća u Bosni i Hercegovini, koja su funkcionirala u toku austrougarske uprave, nastavila su sa radom i u novoj državi. To su bila vijeća čiji su članovi izabrani na izborima održanim u septembru 1910. godine.⁶

Nije nam poznato koliko je sjednica održalo Općinsko vijeće Gradskog poglavarstva Tešanj od 1910. do 1919. godine. Za period od 1919. do 1923. godine u dostupnim izvorima sačuvana su 82 prijepisa zapisnika sa sjednica Općinskog vijeća.⁷

Lokalni organi uprave – kotarski, mjesni i seoski odbori pa i Općinsko vijeće Gradskog poglavarstva Tešanj su radili bez posebnih statuta, jer je Glavni odbor Narodne vlade donio samo glavne principe na kojima su ti odbori trebali da zasnivaju svoj rad. Ti principi su se, uglavnom, odnosili na hijerarhiju organa uprave. Mjesni odbori (općinska vijeća) su trebali da rade u sporazumu sa kotarskim

uredima i kotarskim predstojnikom, a ovi su opet bili podčinjeni okružnim oblastima.⁸ Svaki zaključak Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva Tešanj dostavljan je na uvid Kotarskom uredu Tešanj, a preko njega Okružnoj oblasti Banja Luka, a onda nadležnoj vladi u Sarajevo "na dalje uredovanje". Općinski bilježnik Mustafa Dervić je uredno bilježio sve diskusije sa sjednica kao i zaključke po nekoj raspravi. Zapisnici su rukom pisani, latiničnim čitljivim pismom na određenim formularima, u jednu rubriku su navedeni prisutni, a u drugoj upisivan je sam predmet rasprave. Svi su obrasci Bosanskoj Krajini zapisnika tipski. Na početku je navedena tema rasprave koju je izlagao gradonačelnik ili u njegovoj odsutnosti dogradonačelnik. Predsjedavajući je obrazlagao predmet rasprave i predlagao rješenja. U 81 zapisniku je, nakon obrazloženja teme o kojoj je na sjednici trebalo odlučivati (obrazlagao gradonačelnik, a u njegovoj odsutnosti dogradona-

5 *Bosanski glasnik* za 1918. str. 200)

6 Izbori za gradonačelnika Tešnja održani su u Gradskom vijeću 17. oktobra 1910. godine. Između 29 vijećnika, za gradonačelnika je izabran Zija-beg Donlagić, veleposjednik i direktor "Prve muslimanske kreditne zadruge" u Tešnju, a za dogradonačelnika veleposjednik H. Hamza Mešić. U izvještaju koji je Zemaljskoj vladi u Sarajevu prosljeđio 30. oktobra Kotarski ured Tešanj navodi se da su obojica dobrog imovnog stanja, društveno ugledni i politički korektnog vladanja. Gradsko vijeće se konstituiralo 26. novembra i nakon ovog čina uputilo je pozdravni telegram u Beč u kojem Njegovom veličanstvu caru Franji Josipu I izražavaju zahvalnost i odanost. (ABH, Zemaljska vlada šifra 47/1121-1910.)

7 U periodu od februara 1919. do jula 1923. godine Gradsko poglavarstvo Tešanj održalo je 82 sjednice. Prepisi zapisnika, vođenih na tim sjednicama i odobreni od Kotarskog ureda Tešanj, preko Okružne oblasti Banja Luka prosljeđivani su u Sarajevo Zemaljskoj vladi odnosno Pokrajinskoj upravi. na "uvid i odobrenje." Svi su prijepisi zapisnika uredno arhivirani pod šifrom 47 i podšiframa 132 i 144. Zapisnici su vođeni na štampanim formularima, pisanom latinicom, ovjereni i potpisani od strane gradonačelnika ili dogradonačelnika ako je on vodio sjednicu Općinskog vijeća.

8 Nusret Šehić, *Bosna i Hercegovina 1918-1925*, Sarajevo 199. str. 13

čelnik ili neki od članova Općinskog vijeća) slijede zaključci i na kraju zapisnika uvijek ista rečenica – da su prisutni vijećnici “*jednoglasno prihvatili prijedlog*” gradonačelnika, odnosno njegovog zamjenika. Samo u jednom slučaju (o čemu će posebno biti riječi u ovom prilogu) vijećnik Adem aga Mešić je glasao protiv prijedloga gradonačelnika. Zaključak sjednice Općinskog vijeća je tada glasio da je prijedlog gradonačelnika usvojen sa jednim glasom protiv. Potpisani i ovjereni zapisnici su prosljeđivani Kotarskom uredu na uvid (potvrđivani, odbijani ili vraćani na dopunu i objašnjenja), a zatim “na dalje uredovanje”, Okružnoj oblasti Banja Luka a preko nje nadležnom organu u Vladi Bosne i Hercegovine.

Prema članu 5 *Zakona za upravu gradskih općina u Bosni i Hercegovini s izbornim redom*⁹ po kojem su gradske općine nastavile raditi i u novoj državi, u nadležnosti gradske uprave je bila briga o imovini općine, ubiranje općinskih poreza (daća), održavanje općinskih zgrada, priređivanje raznih svečanosti i dočeka, odobrenje općinskih proračuna, nadziranje i plaćanje općinskih službenika i na-

mještenika, pomaganje socijalno ugroženih građana itd. U općinsko vijeće su birani najugledniji bogatiji građani, koji su mogli ostvariti određeni uticaj na kotarsku vlast.

Prema *Izbornom redu* spomenutog *Zakona*¹⁰ sastav vijeća je trebao biti izbalansiran prema nacionalnom sastavu stanovništva koje je živjelo na određenom području. Kako je u gradu Tešnju živjelo većinsko muslimansko stanovništvo, članovi Općinskog vijeća u Tešnju od 1919. do 1923. su bili muslimani¹¹ Gradonačelnik,¹² je bio Zija-beg Đonlagić, Sami-ef Ajanović donaćelnik do 1921. godine, a onda Muhamed-beg Širbegović, a članovi Općinskog vijeća: Adem-aga Mešić, Smail-aga Galijašević, Sami ef. Kijanović, Halil-aga Ahmetagić, Ibrahim ef. Turalić. Vijeće je sa manjim izmjenama nastavilo rad tokom cijelog poratnog petogodišnjeg perioda.

Interesantno je da se u zapisnicima sa sjednica koji su vođeni na sastancima Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva Tešanj od 1919. do 1923. godine ne nazire “dramatičnost” opće situacije u zemlji poratnog vremena koje donosi glad i nestašicu

9 *Zbornik zakona i naredbi*, Sarajevo 1909.

10 *Nav. izvor*

11 Prema popisu stanovništva, obavljenom 1921. godine, u gradu Tešnju je živjelo 2781 stanovnika, od toga: pravoslavnih 182, rimo-katolika 126, muslimana 2442, izraeličana 28. (*Popis stanovništva od 31. januara 1921.*, Sarajevo 1932.)

12 Gradonačelnici općina su svoju funkciju obavljali volonterski, a za svoje angažiranje su primali određeni mjesečni honorar. Ni u jednom od 82 sačuvana zapisnika nije raspravljano o visini honorara za gradonačelnika grada Tešanj. Honorar za gradonačelnika Tešanja, kako je navedeno u proračunima, bio je 1200 kruna, a za dogradonačelnika 1000 kruna. Visina njihovih honorara nije ni na jednoj sjednici bila tema rasprave kada se raspravljalo o plaćama općinskih uposlenika.

hrane i drugih životnih potrepština, te nestajanje jedne i neizvjesnost koju je nosila druga vlast. Možda je to bilo zbog toga što je općinskim vijećima bila ograničena uprava, jer su stvarnu vlasti imali kotari. Općinski organi su bili uglavnom servisi te vlasti. Svako sjednici vijeća prisustvovao je kotarski predstojnik ili njegov opunomoćenik.

Prema sačuvanim zapisnicima, na sjednicama Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva Tešanj se od 1919. do 1923. godine raspravljalo se i zaključivalo o različitim pitanjima, a najviše o prihodima i rashodima, komunalnim i sanitarnim problemima grada, te ubiranju općinskih poreza (daća).

Prema dostupnim izvorima, u periodu od 1919. do 1923. godine održane su 82 sjednice Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva na kojima se raspravljalo i odlučivalo o različitim problemima kao što su: rasprave o proračunima i završnim računima Općinskog vijeća (25 sjednica), o plaćama, jednokratnim primanjima i različite nadoknade općinskih službenika i namještenika, (11 sjednica), odluke o novčanoj jednokratnoj pomoći društvima i građanima Tešnja (13 sjednica), komunalni problemi grada (13 sjednica), o policijskim redarima i općinskim daćama je raspravljano na šest sjednica te o ostalim različitim gradskim pitanjima na 20 sjednica.

GRADSKO POGLAVARSTVA TEŠANJ I OPĆINSKE FINACIJE

Skoro sve svoje funkcije općina Tešanj finacirala je iz indirektnih poreza koji su ubirani na temelju *Pravilnika i cijenika glede pobiranja općinskih daća za grad Tešanj* na osnovu kojeg se utvrđivala općinska taksa, a usvajan je zajedno sa proračunima za svaku kalendarsku godinu. Općina Tešanj je svoje prihode ostvarivala od poreza na *uvozninu*, od *mesarine* ("mesarina se ima platiti prije klanja od svakog marvinčeta") i *klaonice*, *kantarija* (vagarine, 10 helera za 50 kg težine različite robe), *behija* (3% od cijene za prodane domaće životinje), *telalije*, *pijacovine*, *torovine* (uhvaćene životinje u tuđim usjevima su zatvarane u općinski tor i za njihovo puštanje je trebalo platiti općini pristojbu koja je bila različita za različite vrste životinja). Redovni prihodi su bili kamate na uložena sredstva u *Kotarsku pripomoćnu zakladu*, te prihodi od iznajmljivanja općinskih zgrada i davanja općinske zemlje u zakup. Ostali dio prihoda koji su knjiženi kao vanredni, ostvarivao se od naplaćivanja zaostataka iz prethodnih godina neplaćenih zakupnina za općinske zgrade i zemlju.

Općina je trošila sredstva na plaće svojih službenika i namještenika, za održavanje općinskih ureda, redarstvo, zdravstvo, održavanje cesta i općinskih zgrada, za plaću školskog podvornika, vatrogastvo, rasvjetu grada, *ukonačenje vojske*, *sirotinjestvo*,

poljoprivredni trošak, trošak pobiranja daća kao i razni nepredviđeni troškovi.

Sačuvana su 25 prepisa zapisnika sa sjednica Općinskog vijeća Tešanj koji se odnose na razmatranja godišnjih proračuna i završnih računa, te obrazloženja prekoračenja pojedinih stavki proračuna i druga trošenja sredstava iz "prošlogodišnjih suvišaka"

Ukupni planirani prihodi, rashodi i prekoračenja, 1919 -1922:

Godina	Planirani prihodi (krune)	Planirani rashodi (krune)	Planirana prekoračenja (krune)
1919	44.172	—	—
1920	95.500	95.335	38.550
1921	217.100	216.142	48.800

za 1922. nisu sačuvani podaci¹³

Završni račun Općine Tešanj za 1917. godinu je usvojen tek 1919. godine na sjednici održanoj 19. juna, jer je nekoliko puta dopunjavan. Općina Tešanj je 1917. godine, kao i sve druge općine, upisala ratni zajam od 5.000 državnih bonova koji je nepravilno

knjižen pa je zbog toga račun nekoliko puta prepravljjan.¹⁴

U nastavku navodimo samo neke od zaključaka Općinskog vijeća Tešanj koji se odnose na vanredne (neplanirane) troškove. Za odobrenje sredstava za održavanje reda i mira bilo je sljedeće obrazloženje: U skladu s naređenjem Glavnog odbora Narodne vlade Narodnog vijeća SHS za Bosnu i Hercegovinu, u gradu Tešnju je, odlukom Kotarskog narodnog vijeća od 9. novembra 1918. godine ustrojena narodna garda. Odmah po osnivanju, garda je zavela red i mir u gradu. Kako za njeno izdržavanje nije bilo planiranih sredstava, to je na prijedlog Odbora Kotarskog narodnog vijeća Gradsko poglavarstvo odobrilo 5.000 kruna iz "izvanrednih prihoda" za njeno izdržavanje. Narodna garda u Tešnju je raspuštena krajem decembra 1918. godine pa je uvedena općinska straža za čiji je sastav Općina u gradu našla sposobne ljude. Na sjednici Općinskog vijeća, održanoj 4. januara 1919. godine zaključeno je da se uvede općinska policija koja je us-

13 U zapisniku sa sjednice, održane 28. septembra 1922. godine je u vezi s proračunom za 1922. koji nije sačuvan, navedena samo konstatacija koja je jednoglasno usvojena i "da se predložene stavke proračuna dostave Pokrajinskoj upravi u Sarajevo na odobrenje."

14 Dogradonačelnik-Sami ef. Ajanović na sjednici održanoj 23. jula 1919. je ovako obrazložio dopune: "Predlaže se popravljani zaključni račun za 1917. godinu, temeljito ispravljen i sa glavnom knjigom i blagajničkim dnevnikom koji je pronađen. Bivši (pokojni) bilježnik Spacynski nije uzeo u obzir ispravke koje je proveo u veljači 1918. savjetnik Gašić u glavnoj knjizi i u blagajničkom dnevniku, a nije pazio ni na to, da se iskaz "A" konačno sa glavnom knjigom i zaključkom blagajničkog dnevnika slaže." Nakon ovog ispravljanja, zaključni račun Općine Tešanj za 1917. godinu odobrio je Kotarski ured Tešanj. U gotovom novcu Kotarsko vijeće je krajem 1917. imalo 1556 kruna i 65 helera koji su položeni kod Prve trgovačke i poljodjelske banke D.D. Tešanj na privremeni račun i 20 obligacija ratnog zajma u iznosu od 2.000 kruna u blagajni Kotarskog vijeća.

postavljena 23. marta 1919. godine, sastavljena od 4 stražara i jednog policijskog starješine. Njihovo plaćanje je ušlo u proračun za 1920. godinu pa su planirana sredstva od 9110 kruna za plaće i nabavki odijela za četiri stražara i njihovog komandira.

Na sjednici Općinskog vijeća, održanoj 8. 10. 1919. godine usvojena je odluka o povišenju uvozne takse *“što će u općinsku blagajnu donijeti 5.000 kruna više na godinu koji će se koristiti za izdržavanje narodne policije jer je Zemaljska vlada odbila da snosi troškove za njihovo izdržavanje”*.

U zapisnicima sa sjednica Općinskog vijeća na kojima je raspravljano o prihodima i rashodima najviše je podataka u vezi s obrazloženjima prekoračenja planiranih troškova. Tako je Gradonačelnik na sjednicama, održanim 24. oktobra i 2. novembra 1919. godine obrazlagao prekoračenja godišnjeg proračuna jer je Zemaljska vlada imala primjedbu zbog njihove visine. On je u vezi s prekoračenjima pojedinih stavki objasnio da je *“iako su imali lijep prihod koji ih veseli”* bilo teško predvidjeti sve izvanredne troškove kao što su:

1. Muhamedu Pobriću bilo je pozajmljeno 2000 kruna u 1918. godini da *“uzmogne klati blago za grad Tešanj, jer su bivši mesari bili taj posao napustili. On je 1918. podmirio 822 kruna, a ostatak početkom 1919”*;

2. Po nalogu Kotarskog narodnog vijeća Tešanj, morala je Općina

uzdržavati zarobljenike i njihovu stražu. Kotarski ured je Općini u tu svrhu uplaćivao novac koji je bio nedostatan jer su troškovi za njihovu ishranu, uslijed velike skupoće, bili daleko veći.

Na sjednici od 30. novembra 1919. godine konstatovano je da gradska uprava ima novaca, ali da zbog sveopće skupoće vijećnici trebaju donijeti odluku da se od Zemaljske vlade traži prekoračenje proračuna za 1919. godinu., što su oni i usvojili. Gradonačelnik Đonlagić je svoje izlaganje povodom toga zaključio izjavom: *“Dakle novaca imamo dosta premda je skupoća silna i mnoge stvari jednako poskupljuju. Ipak se nadam da ćemo koncem prosinca imati kruna 30.000 suviška u gotovom i kruna 17.200 u vrijednosnim papirima.”* Traženo je da se povećaju stavke za sljedeće izdatke: *pisarnički paušal*, ogrjev i osvjetljenje, uzdržavanje općinske ambulante, troškovi za ukop siromašnih umrlih građana jer se za ukop jednog umrlog moralo izdvojiti najmanje 50 kruna, čišćenje cesta, održavanje kanala, održavanje vodo voda, održavanje općinskih zgrada, nabavku pisaćeg materijala, ogrjev i osvjetljenje škole, pranje i krečenje škole, nabavka tiskarnica.

Evidentirane su i ostale vanredne isplate iz redovnih prihoda i *“suviška”* općinskih prihoda:

- u jednom obroku je isplaćen hipotekarni zajam od 6002 krune i 64 helera;¹⁵

- *podvozni* troškovi–2993 krune za američku pomoć školskoj djeci;

- troškovi u visini od 1.200 kruna za ukonačenje regrutne komisije iz dotacije dotične stavke proračuna za 1920. godinu;

- isplata honorara i putnih troškova kotarskog *nadveterinara* dr. Švarega;¹⁶

- 5.066 kruna za gradnju *kolnice*;¹⁷

- 1500 kruna Gradskoj bolničkoj blagajni;

- 1200 kruna za bolničke troškove;

- 4.000 kruna za nabavka zobi za državne pripusne hatove;

- općina je upisala zajam od 5.000 kruna državnih bonova.

PLAĆANJE OPĆINSKIH UPOSLENIKA

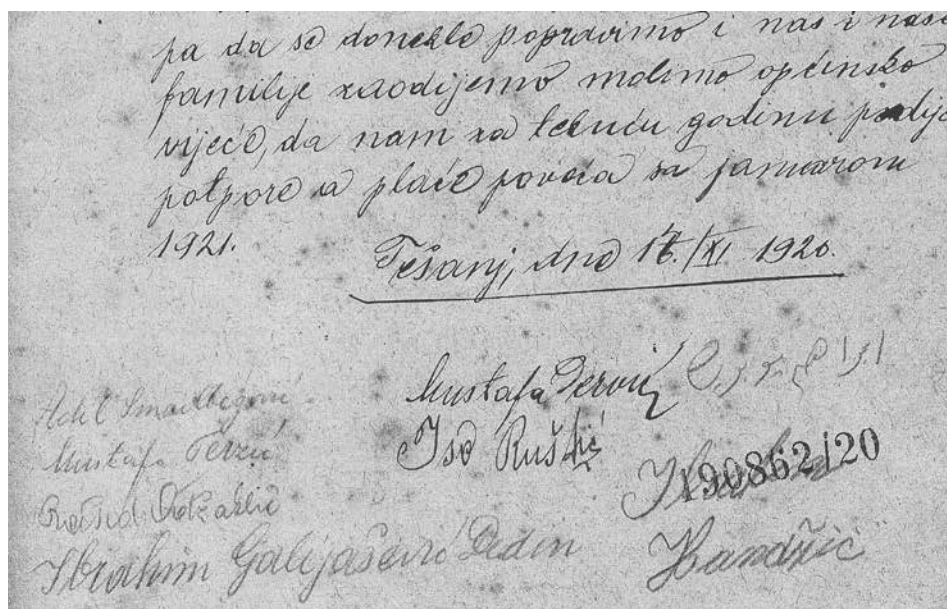
Na 20 sjednica Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva, održanih od februara 1919. do jula 1923. godine raspravljano je o plaćama i jednokratnim primanjima (doplaci na skupoću¹⁸) općinskih službenika i namještenika. Na jednoj od tih sjednica postignuta je saglasnost da bi općinskim "činovnicima i namještenicima" trebalo isplaćivati stalni mjesečni dodatak na skupoću, ali da to gradski budžet ne može pokrivati. Zbog toga je općina svojim uposleni-

15 Općina je 1906. godine uzela od Zemaljske banke hipotekarni zajam od 8.000 kruna radi gradnje *oružničke vojarne*. Kako je općina raspolagala gotovinom od 43.000 krune, Gradsko vijeće je zaključilo da se zajam u cijelosti isplati

16 *Nadveterinar* je kao državni kotarski veterinar imao sjedište u Doboju. U grad Tešanj, kao i u sela užeg kotara je dolazio po potrebi. Kotar Tešanj je u ovom periodu u pogledu stočarstva i konjogojstva bio zanemaren. Sedmični marveni pazari su bili prilično veliki i rijetko nadzirani jer je općina u tu svrhu samo notirala godišnji paušal od 600 kruna. Veterinar je predložio da dolazi u Tešanj dva puta mjesečno uz određenu nadoknadu.

17 Gradonačelnik je ovako obrazložio ovu stavku: *U novembru prošle godine zaključili smo gradnju kolnice, nabavku općinskih kola, po dvojica poštanska i općinska, te popravak i pokrivanje općinske staje. Planirani troškovi su premali pa je trebalo odobriti dodatna sredstva. Štala se nije mogla popraviti nego je trebalo da se iznova pravi jer je drvena japija sasvim istruhla. Za to vrijeme općinski konji su bili smješteni u štalu za hatove (atovsku štalu). Štala je služila i kao zatvor za u poljskoj šteti uhvaćeno blago, dok joj krov nije sasvim pao. Odlučeno je da se nova štala što prije završi i pokrije crijepom iz tekućeg paušala.*

18 Gradonačelnik Đonlagić je ovako obrazlagao prijedloge povećanja plaća: o povećanju plaća sa 100 na 150 kruna nadglednika općinskih daća, Ise Rušića: *"sadašnjom plaćom ne može ni najnužnije kućne potrebe podmirivati"*. Četvorici redara trebalo je isplatiti po 175 kruna doplatka na skupoću, na plaću od 240 kruna mjesečno *"jer je to, na današnjoj skupoći, nikakova plaća"*, a naredniku 240 kruna; Vlada je za 1920. godinu odobrila bilježniku, Mustafi Derviću plaću od 570 kruna, koju je Općinsko vijeće u međuvremenu povisilo na 720. Gradonačelnik je predložio da tako i ostane. *"Prisutni vijećnici usvajaju predlog gradonačelnika i jednoglasno zaključuju, zamoliti ZV da beriva bilježnika odobri sa 720 kruna računajući od 1. 1. 1920. jer je isti oženjen i ima jedno dijete."* Dodjela doplatka na skupoću od 1.444 kruna za tekuću godinu općinskom bilježniku Mustafi Derviću jer *"... on obavlja sve kancelarijske poslove (...) zadivljuje njegova marljivost i pouzdanost"*; 500 kruna jednokratne potpore policijskom nadredaru Adilu Smailbegoviću, jer *"vrši svoju službu najsavjesnije na potpuno zadovoljstvo Kotarskog kao i općinskog ureda."*

Slika 1. Fragment molbe općinskih uposlenika za povećanje plaće

cima samo povremeno isplaćivala dodatak na skupoću.

Gradsko poglavarstvo Tešanj je iz svojih prihoda isplaćivalo redovne plaće, povremene povišice na plaće i povremene dodatke na skupoću (*skuparinske dodatke*) općinskim službenicima (bilježnik, nadzornik općinskih daća, nadredar i četiri redara) i namještenicima (podvornik i *palitelj lampi*, kolar i cestar, maltar, kotarski nadliječnik, gradska prima-lja, školski podvornik, noćobdija, te-lal, nadzornik sahat-kule).¹⁹

Sve prijedloge gradonačelnika Đonlagića koji su se odnosili na povećanje plaća općinske administracije vijećnici su odobravali i jednoglasno usvajali, osim na sjednici Općinskog vijeća, održanoj 24. novembra 1921. godine, kad se raspravljalo o nagradama općinskim činovnicima i namještenicima, na temelju njihovog zahtjeva i žalbe na *teško preživljavanje* zbog niskih primanja. (Sl. 1) Sjednici je predsjedavao gradonačelnik Zija-beg Đonlagić, a bili su prisutni, dogradonačelnik Muhamed-beg Širbegović, vijeć-

19 Na sjednici održanoj 15. aprila 1920. godine odobrena je jednokratna povišica: Mustafi Derviću, općinskom bilježniku 450 kruna (plaća 1.200 kruna); Isi Rušiću, nadzorniku općinskih daća, 290 kruna (plaća 1.000 kruna); Adilu Smailbegoviću, nadredaru 90 kruna; redarima: Mustafi Terziću 100, Mahmi Vociću 30, Rašidu Odžakliću 50 (plaće 650–nadredar i 4 redara po 600 kruna); Ibri Handžiću, podvorniku 68.67 kruna (plaća 600 kruna); Ibri Pobriću, kolaru i cestaru 160 kruna (plaća 750 kruna)

nici: Adem-aga Mešić, Smail-aga Galijašević, Ibrahim ef. Turalić, te sreski načelnik Dr. Molnar. Na toj sjednici Gradonačelnik je predložio da se plaće općinskih službenika *“ne diraju”* nego da se uposlenim podijeli nagrada *na ime skupoće* za zalaganje u prethodnoj godini. Vijećnik Adem-aga Mešić je bio protiv tog prijedloga. Tražio je da se svim općinskim činovnicima podijeli pomoć (potpora) iz uštedevine općinskih para u visini dvomjesečne plaće da njeni uposlenici *“ne bi išli goli i bosi”*, te da im se povisi mjesečna plaća u skladu sa mogućnostima. Vijećnici su glasanjem usvojili prijedlog gradonačelnika sa jednim glasom protiv. Vijećnik Općinskog vijeća, Adem-aga Mešić je glasao *protiv*.²⁰

JEDNOKRATNE POMOĆI DRUŠTVIMA I GRAĐANIMA OPĆINE TEŠANJ

Općinsko vijeće Gradskog poglavarstva Tešanj je u periodu od augusta 1919. do oktobra 1921. godine, u skladu sa raspoloživim sredstvima u općinskoj blagajni je odobrilo jednokratne novčane pomoći sljedeći društvima i pojedincima: 1500 kruna za potpomaganje prosvjetnih

društava “Prosvjeta”, “Napredak” i “Gajret”; 300 kruna za ratne invalide; 200 kruna Društvu činovnika i službenika grada i organiziranih seoskih općina u Tuzli; 2.500 kruna jednokratna potpora društvu “Hrvatski Radiša” u Zagrebu;²¹

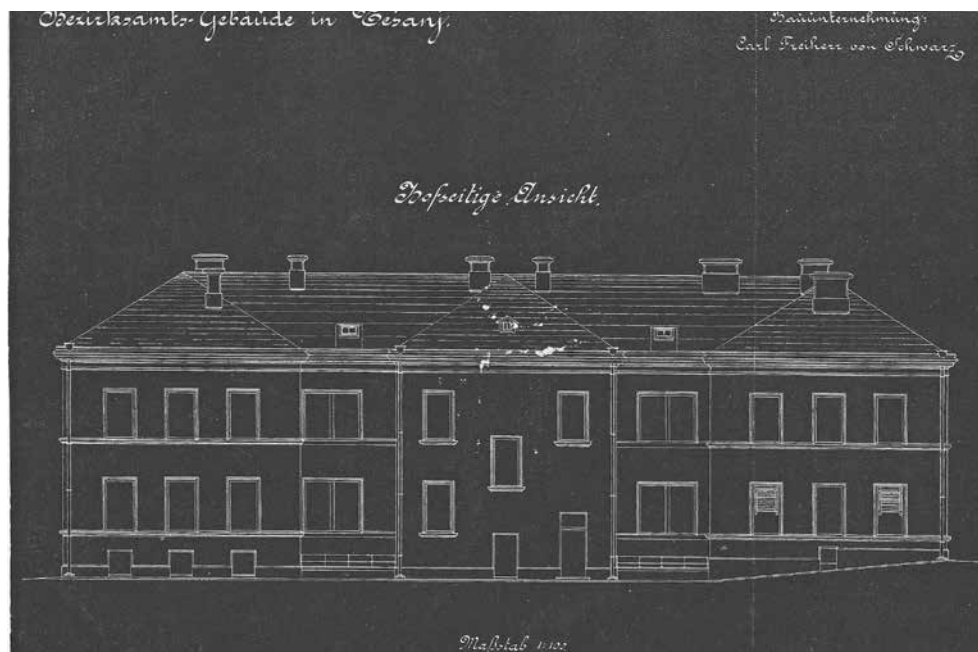
500 kruna Fatimi Muslimović, udovici općinskog stražara; 600 kruna potpore Zulfi, Hanki i Hajri Abduzajimović, svakoj po 200 jer, kako je obrazložio gradonačelnik, *“nemaju nikog svog osim trošne kuće nad glavom”*; 1000 kruna za postradale u Srbiji; Pomoć za popravak kuća: 200 kruna Avdi Hadžiahmetoviću, 250 kruna Marti Milanović,

700 kruna Havi Biogradliji, 1.900 kruna Zumri Brka – Odobašić; 600 kruna Sefi Kahrmanović.

Dodijeljena je i novčana pomoć učenicima iz Tešnja na školovanju u drugim gradovima: Hamzi Galijaševiću, limarskom naučniku u Zagrebu u visini od 500 kruna jer je siromašan *“te je primoran po Zagrebu bos hodati”*; Muharemu Hukiću iz Tešnja, učeniku II razreda trgovačke škole jer je *“dijete čestito, dobrog ponašanja, a bez oca”* dodijeljena jednokratna potpora od 200 kruna; Sulji Smailbegoviću, studentu geo-

20 ABH, Pokrajinska uprava, šifra 47/144/30–1921. Ademaga Mešić je tada bio predsjednik Kotarskog vijeća

21 Obrazloženje za ovaj prijedlog dao je vječnik Adem aga Mešić: *“Gospodi će biti poznato koliko je djece iz Tešnja društvo “Hrvatski Radiša” u Zagrebu na razne zanate od oslobođenja do danas namjestio i budućnost im osigurao pa ipak se od naše općine tome kulturnom društvu do sada ne podjeli nikakova potpora. Pomažući to društvo pomažemo indirektno razvitku našeg domaćeg obrta, jer predlažem da se “Hrvatskom Radiši” iz Zagreba iz ovogodišnjih suvišaka odobri jednokratna potpora od barem 2.500 kruna.”* Jednoglasno je zaključeno da se društvu dodjeli 2.500 kruna.

Slika 2. Zgrada Kotarskog ureda, u koju je bilo smješteno i Poglavarstvo grada Tešnja

dezije iz Tešnja 500 kruna; Mustafi Medareviću iz Tešnja na zanatu u Zagrebu pomoć od 50 kruna, te 200 kruna potpore Menzi slušača Više tehničke škole u Zagrebu.

Na sjednici, održanoj 31. 1. 1921. godine raspravljano je o "uzdržavanju" djece Rašide Delibegović koja je osuđena zbog čedomorstva na izdržavanje zatvorske kazne. Općina je morala da brine za izdržavanje njene dvije curice od 3 i 5 godina. Na sjednici je odlučeno da Općina plaća Arifu Delibegoviću mjesečno po 300 kruna za njihovu skrb.²²

POBOLJŠANJE KOMUNALNIH I SANITARNIH PRILIKA I BRIGA O OPĆINSKIM ZGRADAMA

Sačuvano je 14 zapisnika sa sjednica Općinskog vijeća na kojima se raspravljalo o rješavanju komunalnih i sanitarnih problemima grada Tešnja u periodu od 1919. do 1921. godine. Tako je Općinsko vijeće 10. aprila 1919. godine izglasalo odluku o izgradnji kanala za odvod nečiste vode od kuće Turalića do kuće Eminagića. Projekte koji su urađeni za izgradnju tog kanala nije odobrilo Građevinsko odjeljenje Zemaljske vlade, pa je na sjednici, održanoj 18. juna 1919. godine gradonačelnik o tome obavijestio prisutne vijeć-

22 ABH, ZV šifra 47/144/4

nike. Na istoj sjednici je zaključeno da se od građevinskih stručnjaka Zemaljske zatraže novi nacrti. Nakon rasprave o izmjeni projekata za izgradnju kanalizacije, na red je došlo gradsko sajmište. Odobreno je izdvajanje iz općinske kase 2.500 kruna za popravak gradskog sajmišta, koje je za vrijeme rata bilo zanemareno pa ga je trebalo temeljito popraviti *“jer ako se to ne uradi onda bi ga trebalo nanovo praviti”*.

Na sjednici, održanoj 30. oktobra 1919. godine usvojen je zaključak da se izgradi nova *kolnica* (ostava za konjska kola) koja je trebala da se iznajmi pošti u Tešnju uz naknadu od 50 kruna mjesečno.

Na sjednici, održanoj 11. novembra 1919. godine bilo je riječi o popravci školske zgrade *“koja je bila nužna”*. U tu svrhu Općina je trebala izdvojiti 3.560 kruna. Vijećnici su se složili sa ovim prijedlogom, ali je za njegovu realizaciju trebalo još i odobrenje Zemaljske vlade, jer je to bila zgrada narodne (komunalne) osnovne škole.

Vaganje robe u gradu Tešnju je obavljano u dućanu Ibrahima

Galijaševića. Njemu je Općina plaćala kiriju za te usluge. Na sjednici Općinskog vijeća, održanoj 9. januara 1920. godine usvojen je zaključak da se izgradi vaga u centru grada za potrebe gradskih “bakala” i u ovu svrhu odobreni su troškovi od 10.500 kruna “iz prošlogodišnjeg suviška”.

Na sjednici Općinskog vijeća Tešanj, održanoj 18. novembra. 1920. godine odlučeno je da se 15.000 kruna izdvoji za kupovinu kreča radi suzbijanja kuge, ako se eventualno pojavi u gradu.²³

Općinsko vijeće u Tešnju je tokom 1920. godine vodilo prepisku sa Okružnom oblasti Banja Luka u vezi sa prostorijama u prizemlju zgrade Kotarskog ureda gdje su se nalazile dvije prostorije općinskih ureda.²⁴ Gradsko poglavarstvo se još 1913. godine obraćalo Kotarskom uredu Tešanj sa zahtjevom da se za ustupljeno gradsko zemljište isplati odšteta kako bi mogli za svoje potrebe napraviti novu zgradu. Spor je trajao narednih godina, ali zemljište nije isplaćeno niti je izgrađena zgrada za potrebe Gradskog poglavarstva, pa je Općinsko vijeće tek 1920. godine

23 Kotarski ured Tešanj je obavijestio gradsku upravu da postoji opasnost od kuge, te je naredio Općini da nabavi veću količinu kreča za podjelu siromašnom pučanstvu radi krećenja i dezinfekcije kuća. Dio kreča se morao čuvati za slučaj pojave bolesti kako bi se mogla odmah izvršiti dezinfekcija kanala, zahoda i slično

24 Zgrada je napravljena za potrebe Kotarskog ureda Tešanj na zemljištu koje je grad bez nadoknade ustupio državnom eraru. Zgrada je imala podrum, prizemlje, jedan kat i tavan. U toj zgradi uredske prostorije koristili su: Kotarska uprava, sud i gruntovnica, te na osnovu servituta za ustupljeno gradsko zemljište za izgradnju zgrade dvije prostorije su ustupljene za potrebe Gradskog poglavarstva. Prostorije koje je koristilo općinsko vijeće u pomenutoj zgradi su bile u suterenu, vlažne i nezdrave za boravak i rad. Projekti su završeni 1907., a ovjereni zajedno sa troškovnikom od strane Okružne oblasti Banja Luka 25. 4. 1908. godine (ABH, ZV-Građevinsko odjeljenje, kutija 25).

Slika 3. Otisci pečata gradskog poglavarstva Tešanj (1916 -1923)

kopanjem дренаže uspjelo da uredske prostorije dovede u optimalno stanje za korišćenje (Sl. 2)

Krajem 1920. godine odlučeno je da se za popravak "Sahat-kule" iz općinske blagajne izdvoji 11.500 kruna, a da radovi otpočnu na proljeće 1921. godine.

Kako u Tešnju nije bilo srednje škole, rijetki učenici odlazili su na školovanje u Banjaluku i Zagreb. Stoga je 27. oktobra 1921. godine

Općinsko vijeće na prijedlog vijećnika Adem-age Mešića, Općinsko vijeće zaključilo da bi u Tešnju trebalo otvoriti jednu srednju školu. U to ime zatraženo je od Povjereništva Ministarstva prosvjete u Sarajevu da "čim prije otvori jednu srednju školu" u Tešnju. Iz Sarajeva im je odgovoreno (Pokrajinska uprava) da da "za sada ne mogu pozitivno udovoljiti zahtjevu zbog nestašice nastavničke sile".

Za popravak "Kamenite ćuprije" u Tešnju, na državnoj cesti Tešanj-Maglaj-Žepče, 1. decembra 1921. godine Gradska uprava je odlučila da izdvoji 15.000 kruna.²⁵ Na istoj sjednici razmatrana je i žalba gostioničara grada Tešnja na visoke uvoznine. Žalba je odbijena s obrazloženjem da su Općini trebala "velika" novčana sredstva zbog izrazitih potreba grada u poratnom periodu.

OSTALO

Na sjednici Općinskog vijeća, održanoj 11. januara 1919. godine donesene su odluke o premještanju šumskih činovnika. Temeljem ove odluke 2. jula 1919. nadšumar Milan Knežević je predao poslove nadšumaru M. Vokiću²⁶

25 Kotarski ured u Tešnju je izdao nalog Općini Tešanj da bez odlaganja pristupi popravci ovog mosta jer je nadcestar prijavio je "tako trošan i čak pogibeljan za život prolaznika."

26 U primopredajnom zapisniku je navedena sva dokumentacija o šumarstvu, lovstvu i ribarstvu oko Tešnja kao dokaz da se u ovoj oblasti dobro gospodarilo. Npr. za vakufske šume u Tešnju predana je sljedeća evidencija: specijalni opis šumskih sastojina, osnova za sječu, gospodarstvene knjige, uređenje prava služnosti u vakufskim šumama, o servitutnim pravima u vakufskim šumama, iskazi o procjeni privatnih šuma u vakufskim, prijedlog za kultiviranje vakufskih šuma u 1919. godini, odobren od Zemaljske vlade, prijedlog za gradnju biljovišta, podaci o zagađenim vakufskim šumama. U primjedbama je skrenuta pažnja novom nadšumaru da naročito pazi na iskorištavanje privatnih šuma koje graniče sa vakufskim posjedima kako ne bi bile oštećene, te na uzurpacije u

Na sjednici, održanoj 13. januara 1919. kojoj su prisustvovali vijećnici: Muhamed-beg Širbegović, Sami ef. Ajanović, Halil-aga Ahmetagić, Ismail-aga Galijašević, Ibrahim ef. Turalić te kotarski predstojnik (upravitelj): E. Sonnenfeld na dnevnom redu bila je aprovizacija, to jest racionirana raspodjela hrane stanovništvu. Tešnja. Gradonačelnik Zija-beg Đonlagić, koji je predsjedavao sjednici upoznao je vijećnike da je ukinuto Narodno vijeće u Tešnju koje je do tada vodilo aprovizaciju u gradu u skladu sa uputama Narodne vlade iz Sarajeva. Temeljem odluke Zemaljske vlade, organizirana raspodjela životnih namirnica (aprovizacija) je sada bila u nadležnosti općinskih ureda pa je zato na prijedlog gradonačelnika, zaključeno, da se izaberu tri osobe koje će brinuti o nabavljanju životnih namirnica, nadgledati njihovo vaganje i organizirati raspodjelu stanovništvu. Na

Slika 4. Zija-beg Đonlagić, gradonačelnik Tešnja (1910-1924.)

istoj sjednici su odobreni zaključci, usvojeni na sastanka koji su održali bivši članovi Narodnog vijeća i tešanjski trgovci na kojem je izabrana komisija za aprovizaciju, te utvrđen njen rad.²⁷

Na sjednici, održanoj 5. maja, zaključeno je da se prodaju općinski konji i kola jer je izdržavanje konja za općinsku blagajnu preskupo,²⁸ te da

vakufskim šumama.

- 27 Sastanak bivših članova Narodnog vijeća i nekoliko trgovaca grada Tešnja u vezi sa nabavljanjem i raspodjelom životnih namirnica održan je 9. januara 1919. godine. Na tom sastanku predložen je izbor tri lica, koja će nadzirati mjerenja i istovaranje životnih namirnica i imenovana njihova dva zamjenika, uspostavljeno je knjigovodstvo za vođenje aprovizacionih računa i postavljen blagajnik. Izvršeno je i iznajmljivanje prostorija za smještanje životnih namirnica iz aprovizacije. Budući da općina za pribavljanje životnih namirnica nije raspolagala potrebnim novcem, riješeno je da *Prva muslimanska trgovačka poljodjelska banka* ispostavi kontni kredit od 50.000 kruna sa kojeg će općina po potrebi dizati, odnosno polagati sve dnevne primitke gotovog novca. Kotarski ured Tešanj je potvrdio sve navedene prijedloge i zaključke, uz napomenu da je *“kod tako male aprovizacije određeno previše osoblja pa se stavlja općini u dužnost, da nastoji kako će sa vlastitim osobljem (namještenicima općina) aprovizaciju voditi u kojem bi slučaju i režijski troškovi bili manji a tek u vrlo nužnom slučaju uzeti nove sile za poslove u aprovizaciji. O tome se ima tamošnja općina obavijestiti.*
- 28 Izdržavanje konja, kako je pokazala “računica”, bilo je za općinu skup izdatak (hrana za konje, plaća kolaru, održavanje i opravka kola–41.000 kruna godišnje), pa je gradonačelnik i predložio da se konji ukinu. Na ovaj prijedlog vijećnik Adem-aga Mešić je pitao kako će se nakon prodaje kola i konja odvoziti smeće i zgrnuto blato sa cesta. Odgovor gradonačelnika Zija-bega Đonlagića je bio: *“Moje je mišljenje da bi mi morali što manji broj namještenika imati a ono što ih ima da se dobro plate a da se*

se iznajmi šest soba za potrebe općinskog ureda na prvom katu privatne kuće u centru Tešnja.²⁹

Zemaljska vlada je 19. 4. uputila raspis svim gradskim upravama u Bosni i Hercegovini o potrebi otvaranja zanatlijskih škola. Na sastanku Općinskog vijeća u vezi sa ovim raspisom usvojen je zaključak da u Tešnju za takvu školu nema podešne zgrade niti sredstava da se ona izdržava.

U 1921. godini popravljena je općinska zgrada i data na besplatno korićenje društvu "Soko". Vijeće je donijelo odluku da se troškovi za popravak te zgrade u visini od 5.230 kruna namire iz sredstava koje je općina uštedjela, *"iz prošlogodišnjeg suviška."*

Na sjednici od 25. juna 1921. godine Vijeće je odobrilo 1.500 kruna za nabavku potrebnih lijekova za gradsku ambulantu.

Na sjednici od 24. novembra 1921. odobrilo je 1.600 kruna (*"iz ovo-*

godišnje uštede") putnih troškova gradonačelniku, koji je u Beogradu prisustvovao sahrani kralja Petra Karađorđevića.³⁰

Na sjednici od 29. decembra 1921. usvojena su dva važna zaključka: prvi, da se općinske daće ne povećavaju i drugi, da se oblasnom (mjesnom) odboru za zaštitu djece koncem godine 1922. isplati iznos od 1.500 dinara iz *"eventualnih ušteda."*

Na sjednici od 23. februara 1922., na prijedlog Adem-age Mešića, usvojen je zaključak da se od strane općine *"izašalju dva člana općinskog vijeća u Beograd na račun uštede ove godine."* koji su trebali da Vladi u Beogradu objasne kako je u gradu teška ekonomska situacija i da zatraže kakvu novčanu ili druge vrste pomoć.³¹

Zaključak sa sastanka Općinskog vijeća Tešanj, održanog 24. septembra 1922. godine bio je da se kao doprinos za vjenčani dar kralju izdvoji iznos od 500 dinara *"uz žaljenje da općina u finansijskom pogledu tako loše*

dobro izrade. Kad bi konje prodali otpustili bi kolara te bi općinski podvornik morao smeće i blato na tačkama odvoziti a kad bi kala ili smeća bilo previše, iznajmila bi se kola i kako sam rekao sve ono što nam konji i kola vuku moglo bi se učiniti plaćajući privatna kola za najviše 10.000 godišnje." Zaključak (jednoglasan) vijeća je bio da se kolar Handžić otpusti, kola, konji i hamovi prodaju, a da se taj cijeli *"utrošak"* potroši na popravak cesta i izgradnju jarkova

29 Za potrebe općinske administracije iznajmljen sprat kuće od braće Mešića, uz mjesečnu kiriju od 160 kruna. *"Ovih nam je šest soba vrlo potrebno i sada imamo dvije sobe za ured, jednu za vijećnicu, dvije za stražare i jednu za magazin"*, objasnio je gradonačelnik iznajmljivanje tih prostorija.

30 Obrazlažući to putovanja, Gradonačelnik je rekao: *"Ja sam kao reprezentant grada Tešnja sudjelovao na pogrebu blaženopokojnog kralja Petra u Beogradu..."*

31 Adem-age Mešić, član Općinskog vijeća i predsjednik Kotarskog vijeća Tešanj, ovako je na toj sjednici opisao situaciju u Tešnju i njegovoj okolini: *"Gospodo, mi živimo u najvećoj skupoći i pomanjkanju hrane. Broj sirotinje postaje iz dana u dan veći i sa sviju strana dolaze vapaji za pomoć. Gradska sirotinja prolazi još kako-tako, jer dijeli općina a i građani, ali seoska nikako. Po selima imađe već smrtnih slučajeva od gladi. Kotarsko vijeće u Tešnju poduzelo je akciju da se popiše sva sirotinja koja je ostala bez hrane i koja je ne može usljed silne skupoće nabaviti, pa bi lijepo a i potrebno bilo, da se toj akciji i ova općina pridruži i da sa kotarskim vijećem izašalje jednu deputaciju u Beograd radi traženja pomoći za sirotinju."*

Slika 5. Tešanj, slika nastala između 1917. i 1926. godine

stoji da u gornju svrhu ne može više doprinijeti”³²

Prema Zapisniku sa sjednice, održane 14. juna 1923. godine, odlučeno je da se *besplatno dodijeli Mustafi Dipiću, brici iz Tešnja 3,40 dm zemljišta uz potok u području grada.*³³

Na sjednici gradskog zastupstva održanoj 25. jula 1922. usvojena je odluka o *“oprostu, odnosno smanjenju telalije”* za iznajmljivanje vakufskih i crkvenih dobara. Odluka je prvo potvrđena u Kotarskom uredu Tešanj,

a zatim ju je odobrila i Pokrajinska uprava za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu, (br. 78643. od 19. 8. 1922.) Ova odluka općinskog zastupstva u Tešanju izazvala je “veliku buru” među zastupnicima, ali u sačuvanim zapisnicima o njoj ništa ne piše pa o ovome možemo saznati nešto više iz predmeta u fondu Pokrajinske uprave za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu koji se odnosi na tužbu i rasprave po tužbi podnačelnika Muhamed-bega Širbegovića na uki-

32 Dinar kao novčana moneta se prvi i jedini put navodi u ovom zapisniku.

33 ABH, Pokrajinska uprava, šifra 47/144/3-1923 U prilogu zapisnika je rješenje o dodjeli zemlje u kojem su navedeni podaci o mjestu i geodetska skica dodijeljenog zemljišta.

danje telalije za iznajmljenu vakufsku i crkvenu imovinu.³⁴

Telalija je općinski porez koji kupac plaća za svaku kupovinu ili iznajmljivanje nekih dobara, koje se ostvaruje putem natječaja. Telalija je bila relativno visoka, jer je kupac ili iznajmljivač u općinskom uredu morao platiti 2% od ugovorene sume, kupovine ili iznajmljivanja. Kako je u Tešnju trgovina i iznajmljivanje vakufskih i crkvenih dobara bila redovna praksa, prihodi koje je na ovaj način općina ostvarivala su bili znatni. Odluka o oprostima, odnosno smanjenju telalije za iznajmljivanje vakufskih i crkvenih dobara je prošla tek nakon *“burne rasprave”* kako podnačelnik Širbegović navodi u svojoj tužbi, S obzirom da je to bio porez koji isključivo pripada općini, vakufska direkcija i crkvena općina u Tešnju ovom odlukom nisu bili ni na gubitku ali ni na dobitku. U vezi sa usvojenom odlukom, podnačelnik Muhamed-beg Širbegović je 16. oktobra 1922. uputio Pokrajinskoj upravi tužbu u kojoj je teško optužio načelnika Zaja-bega Đonlagića i vijećnika Adem-aga Mešića da su oni glavni zakupci vakufske imovine, te da su ovom odlukom oštetili općinsku blagajnu za nekoliko hiljada kruna prihoda od poreza na oglašavanje, dok su sami na velikom dobitku jer nisu morali platiti općinski porez-telaliju.

Širbegović je u svojoj žalbi, između ostalog, naveo: *“Na sjednici općinskog vijeća održanoj 22. septembra 1922. ja sam kao potpredsjednik općinskog vijeća tražio da se taj zaključak ukine, jer je protupropisan, međutim općinski predsjednik nije dao moj prijedlog niti na glasanje niti je dao u zapisnik uzeti.”*³⁵

*Napomenuti mi je da su među iznajmljivačima vakufskih i crkvenih dobara predsjednik općine Zija-beg Đonlagić i Avdo Mešić prokurista Adem-age Mešića općinskog vijećnika, koji su i najviše dobara iznajmili.”*³⁶

Ova tužba je preko Okružne oblasti Banja Luka (br. 6187 od 26. X 1922) prosljeđena Pokrajinskoj upravi gdje je i zavedena. Pokrajinska uprava je pod istim brojem (110554/1922. šif. 47/144/8) već 7. novembra naložila Kotarskom uredu u Tešnju da u saradnji sa načelnikom odjeljenja za unutrašnje poslove do 10. decembra ispita navode potpredsjednika Širbegovića i da se uzmu pismena *“očitovanja”* u vezi sa optužbama, pa *“... ako se ispostavi da Širbegovićeva optužba odgovara činjenicama, Pokrajinska će uprava odatle povući konsekvencije, o čemu bezodvlačno obavijestite općinu”*

U predmetu koji se odnosi na ovaj slučaj nalaze se i izjave načelnika Zija-bega Đonlagića i Adem-age Mešića, koje su po nalogu Pokrajinske

34 ABH, PU br. 110.554, šif. 47/144/8 – 1922.

35 Zbog toga ove rasprave nema u zapisnicima

36 ABH, PU br. 110.554, šif. 47/144/8 – 1922

uprave morali dati u pisanoj formi, u kojima oni opovrgavaju sve navode, te optužuju Širbegovića. Donlagić za njega npr. piše da je *“skroz tendenciozan i čisto mentaliteta jednog malog i sitnog čovjeka, te se upravo čudim, da je Pokrajinska uprava ovakav jedan podnesak mogla uzeti u pretres, tim više, što je lične naravi i pomiješan sa stranačkom i političkom tendencijom...”*

Adem-aga Mešić je opovrgao sve optužbe podnačelnika Širbegovića i kao dokaz je priložio iskaz iznajmljenih vakufskih objekata, odnosno prihoda sa istih u godini 1922. Na tom spisku je 39 imena Tešnjaka zakupaca. Među njima nema Adem-age, a Zija-beg Donlagić je samo iznajmio travu na velikom greblju. Nažalost, u dostupnoj arhivskoj građi nisu pronađeni predmeti iz kojih bi se moglo saznati kako je ova istraga završena.

ZAKLJUČAK

Bosna i Hercegovina je nakon završenog Prvog svjetskog rata u periodu od 1918. do 1923. godine prešla iz jedne velike carevine u okviru novostvorene balkanske kraljevine. U tom periodu u Bosni i Hercegovini su se smijenile tri vlade, od Narodne vlade Narodnog vijeća SHS za Bosna i Hercegovina (1918-1919), Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu (1919-1921) do Pokrajinske uprave za Bosnu i Hercegovinu (1921-1923).

Iz zapisnika sa sjednica Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva Tešanj vidimo da je za cijelo to vrijeme

smjenjivanje jedne i uspostavljanja druge vlasi u lokalnoj upravi Tešnja i radu u Gradskom poglavarstvu Tešnja došlo tek do malih promjena. Gradonačelnik, dogradonačelnik i vijećnici—članovi Općinskog vijeća su ostali oni koji su bili i u periodu austrougarske uprave. Na sjednicama Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva vijećnici su raspravljali o istim problemima i “muku mučili” sa namicanjem nedostatnih sredstava za brojne potrebe kako samog grada Tešnja tako i njegovih stanovnika.

Novine koje je u administraciju unosila nova državna uprava dirigrana iz Beograda, kao što su novi nazivi službeničkih funkcija u lokalnoj upravi, srpska varijanta bosanskog jezika, novi termini u administraciji, upotreba ćirilice pisma i dr. sporo su prihvaćane u Gradskom poglavarstvu Tešanj. Za cijeli ovaj petogodišnji period svi su zapisnici pisani rukopisnom latinicom, proračuni i troškovi su računati u krunama, nazivi funkcije i terminologija ostala su isti, a jezik je ostao bosanski sa hrvatskom varijantom i lokalizmima.

Uvidom u zapisnike sa sjednica Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva Tešanj vidimo da su općinski vijećnici u novoj državi nastavili raditi onako kako su radili i u prethodnoj. Nisu promijenjeni ni jezik ni pismo. Zapisnici su pisani latiničnim pismom na bosanskom jeziku u kojem je korištena službena terminologija iz prethodne država. Sve se raču-

Iskaz iznajmljenih vakufskih objekata odnosno
prihoda sa istih u godini 1922.

Redni broj	Ime iznajmljenog objekta	Iznos najamnine (u krunama)	Ime i prezime najmo- primaoca
1	kafana u ćaršiji	6.000	Đulsa Mandukić
2	dućan u ćaršiji	1.328	Avdo Gazić
3	dućan u ćaršiji	650	Smail Srkalović
4	dućan u ćaršiji	1.000	Galib Mulalić
5	dućan u ćaršiji	1.600	Kadro Dusinović
6	dućan u ćaršiji	2.205	Alija Denjalić
7	dućan u ćaršiji	2.600	Ago Džafić
8	dućan u ćaršiji	3.000	Atif Terzić
9	dućan u ćaršiji	650	Omer Brka
10	dućan u ćaršiji	715	Hamdo H. Smailović
11	kovačnica	400	Selim Silajdžić
12	kovačnica	300	Rašid Skopljak
13	kovačnica	120	Mujo Musić
14	prihod od bašče "Dolina"	300	Šućro Bajramović
15	oranica "Sofička"	720	Hasan ef. Čatić
16	prihod od bašče "Ravno"	300	A. Čatić
17	rod šljiva sa bašče "Ravno"	6.500	Smajo Brka
18	rod sa parcele "Borići"	310	Avdo H. Smailović
19	rod šljiva sa parcele "Borići"	1.200	Ibro Deljko
20	trava od musale	700	H. Osman ef. Morankić
21	rod od musale	200	Ibro Deljko
22	jedan komad novog greblja	651	Suljo Odžaklić
23	jedan komad novog greblja	2.000	Ivo Zec
24	vrt kod rijeke	460	Ibrahim Galijaš
25	jedan komad novog greblja	440	Ivo Zec
26	jedan komad novog greblja	500	Suljo Fijak
27	rod od šljiva velikog greblja	22.500	Ibro Deljko
28	trava od velikog greblja	7.200	Avdaga Mešić
29	rod od šljiva od Musale	1.500	Haso Agić
30	rod od šljiva pod Terzića kućom	4.450	Uzeir Terzić
31	rod od šljiva sa Avdipaša greblja	3.000	Musto Mlivić
32	trava od greblja Mlivića	4.300	Hamdo Terzić
33	trava od velikog greblja	8.000	Zijabeg Đonlagić

34	trava od greblja Turkovića	4.000	Osmo Školjić
35	trava od Šehagića	1.200	Šejh M. Edzhuri
36	trava greblja kod kasarne	5.000	Ibro Alićehajić
37	trava ciganjskog greblja	1.530	Ibrahimpasić
38	trava greblja kod Bukvića dućana	900	Asim Ahmetagić
39	trava od malog greblja	3.080	Bajraktarević
UKUPNO		101.367	

nalo u krunama. Interesantno je da u zapisnicima sa sjednica Općinskog vijeća Gradskog poglavarstva nema uopće podataka o promjenama koje su se dešavale u cijeloj zemlji nego su rješavani samo obični gradski problemi. Promjena je vidljiva samo na pečatima Gradskog poglavarstva koji je u novoj državi dobio amblem kraljevske kuće i naziv napisan ćirilicom i latiničnim pismom.

Sa pečata Gradskog poglavarstva je 1919. godine prvo skinut dvoglavi

orao, simbol austrougarske uprave, zatim je nestao natpis poglavarstva, ispisan arapskim slovima. Prazno polje na pečatu je, početkom 1920. godine, bilo popunjeno nazivom Gradsko poglavarstvo u Tešnju, ispisanim ćirilicnim pismom, te konačno krajem iste godine grbom Kraljevstva SHS (Amblem Kraljevstva SHS na pečatu Gradskog poglavarstva Tešanj je 1923. godine izmijenjen, Sl. 3)

SUMMARY

THE WORK OF THE TEŠANJ CITY ADMINISTRATION THROUGH THE MINUTES OF THE MUNICIPAL COUNCIL SESSIONS (1918–1923)

This paper focuses on a highly significant five-year period in the history of the town of Tešanj (1918–1923)—a time when Bosnia and Herzegovina emerged from the Great War and from the framework of a European empire, entering the newly formed Balkan state, the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes. It was a period marked by major political changes (the transition of state authority), economic challenges (the recovery of a war-devastated economy), and social transformations (changes in local governance and adaptation to new circumstances). All socio-economic developments occurring in Bosnia and Herzegovina at the time were reflected, to a lesser extent, in the town of Tešanj. Rather than analyzing the broader historical context of this transitional period, the paper provides—based on excerpts from the minutes of the Tešanj Municipal Council sessions—a thematic overview of the issues discussed and decisions made by the city councillors between 1919 and 1923, accompanied by essential explanatory notes.

